

MEDEDELINGENBLAD
van de
NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP
voor
INDIVIDUAL PSYCHOLOGIE

26e jaargang no 1 september 1976

Redactie: G.H. v. Asperen, Ede
L.M.C. Richard-Stuurman, 's-Gravenhage.

Redactie-adres: Pippelingstraat 60, Den Haag
telefoon 070 - 683422.

DE BESCHOUWINGEN OVER ADLER IN HET NIEUWE BOEK:
"THE DISCOVERY OF THE UNCONSCIOUS" van H.F. ELLENBERGER

Sammer verslag van de voordracht van de Heer P. Engelman, arts-psychotherapeut te Hummelo, gehouden op 24 januari 1976 te Amsterdam.

Bovengenoemd boek, verschenen in de V.S. en voor kort ook in Duitsland, handelt over de geschiedenis van de psychotherapie.

Uit het feit dat Ellenberger in zijn boek van 800 pagina's er 80 aan Adler wijdt en uit de positieve kritiek blijkt dat dit geen hagiografie, geen heiligenleven of kritiekloze beschrijving is. Maar juist dit feit maakt het boek aantrekkelijk en betrouwbaar.

Ellenberger volgend sprak dkt. E. over Adler's levensgeschiedenis, zijn leer en de bronnen, de filosofische en sociale omgeving en verder over zijn grote invloed met, daarbij vergeleken, kleine reputatie en tenslotte de oorzaak daarvan.

Uit de levensbeschrijving blijkt duidelijk hoe A. vanaf zijn jeugd streefde om van een **min-situatie tot een plus te komen**. We denken hierbij aan zijn zwakke gezondheid (rachitis en longontsteking) en zijn keus om dokter te worden.

De bronnen van A.'s Individualpsychologie vinden we voor een groot deel in zijn subjectieve ervaringen, die hij onderzocht en uitwerkte tot basis-principes. Zo ontdekte hij dat er door ieder kind op een bepaalde plaats in de kinderrij (A. was tweede in een rij van zes) een succesvolle wijze gevonden werd bij de onderlinge competitie, die tevens leidde tot een vaste leidraad in het verdere leven (levensstijl).

Het verrukkelijke en avontuurlijke spelen met de buurtvriendjes (kleine middenstand en arbeidersmilieu) maakte dat A. zijn leven lang emotioneel verbonden bleef met deze kringen (**Invloed en beleving van het sociale milieu**).

A.'s eerste boek (1898) "Gezondheidsboek voor het kleermakersvak" was, hoewel een medisch geschrift, tevens een pleidooi voor sociale geneeskunde, hetgeen in die tijd tegen het gewone inzicht van de artsen inging (het revolutionaire 2e kind).

Adler's huwelijk met de Russische Raissa Timofejewna Epstein, die een zeer sterk en onafhankelijk karakter ontwikkeld had vanuit een ander land en een ander milieu, beïnvloedde en corrigeerde zijn inzichten betreffende de vrouw, zoals die in zijn tijd golden. Zijn huwelijk met een eerste zeer gelukkige en inspirerende periode liep in de middenperiode uit op strijd en vervreemding. Deze nieuwe problemen vatte A. op als een uitdaging, die hij tegemoettrad, beleefde en verwerkte totdat ze zich oplosten in een nieuwe toenadering, die voor beide partners een gelukkige derde en laatste periode betekende. **(De relatie tot het andere geslacht en de 3de levensopgave).**

Ellenberger schrijft verder over de vele contacten, die voor Adler van belang waren (personen en boeken) en waarvan de sporen terug te vinden zijn in zijn "leer". In het boek wordt veel plaats ingeruimd aan de moeilijke relatie tot Freud, die in vele opzichten zijn tegengestelde was, en van wien hij behalve strijd ook tegenwerking en achteruitzetting ondervond.

Anderen, zoals Stekel, namen steeds meer van hem over zoals "Levensstijl" en "Mut in sich selbst", maar bleven psychoanalitici.

Adler kreeg ook vele medewerkers, waarvan enkelen, zoals Fritz Künkel en Rudolf-Dreikurs in sommige opzichten eigen "scholen" vormden. Ook Frankl neemt afscheid van de Individualpsychologie en wel op een zeer merkwaardige wijze door in het openbaar op Adler een felle aanval te doen.

Dat A. hem niet persoonlijk van repliek diende, maar hem vriendelijk en welwillend bleef aanhoren, heeft Frankl hem nooit vergeven.

Adler's rol in de wereld.

Merkwaardig is de invloed, die de Ind.psych. op de echte psycho-analitici heeft uitgeoefend.

De neo-psycho-analitici namen A.'s ideeën over in meerendeels Freudiaanse termen (Sullivan, Karin Horney, Fromm, Schultz-Henke). De meesten noemden nimmer de naam van Adler, zo ook Schutz-Henke, doch deze treft geen blaam omdat het zijn bedoeling was zowel Freud als Adler vermomd of vertaald in andere benamingen door de Nat. Social. jaren heen te brengen.

Om in dit verband enkele begrippen te noemen:

De ingeboren instincten (Freud) werden minder belangrijk dan de tussenmenselijke relaties (Adler).

Sex, zo uitermate belangrijk bij Freud, wordt bij de Neo-Freudianen meer symbolisch bekeken, terwijl de concurrentie tussen de seksen veel belangrijker wordt geacht.

"De neurotische strijd met anderen" (naar Adler) is min of meer een vervanging van "de conflicten binnen het ik" (Freud) hoewel deze laatste bij de nieuwere stromingen nog te vinden zijn als de drie stadia bij de transactionele analyse.

Deze transactionele analyse is, hoewel ook analytisch, juist de methode waarvan de uitvinder E. Berne, zoveel dank aan Adler betoont.

Kemp. Sullivan en Horney zijn typisch evenwijdig aan Adler.

De neo-Freudianen, vindt Ellenberger, konden beter Neo-Adlerianen genoemd worden, zoals o.a. blijkt uit een ontmoeting van Ellenberger met een Zwitserse psycho-analiticus. Deze verkondigde dat Adler's gedachten nonsens waren en niet waard er enige attentie aan te geven. Dezelfde man even later sprekende over een gezamenlijke kennis zei: „Die man lijdt aan een verschrikkelijk minderwaardigheidsgevoel, dat hij met arrogant optreden compenseert.”

In 1959 zegt Wilden: Het dringt tot me door dat de ideeën van Adler zo zachtjesaan alle moderne psychologische denken geïnfiltreerd hebben en de vraag is niet meer of iemand Adleriaan is, maar "voor een hoe groot gedeelte hij Adleriaan is".

Sartre noemt de existentiële psychologie het gedrag van de "totale mens". De doorleefde keus bestaat bovenal uit bewuste daden en "levensstijl". Volgens Sartre zou deze vorm zijn "Freud" nog moeten vinden, maar lang tevoren had deze idee blijkbaar zijn "Adler" gevonden.

Het begrip "minderwaardigheidsgevoel" is zover doorgedrongen, dat er een boek over werd geschreven (Paul Halberlin) zonder zelfs de naam Adler te noemen.

Ellenberger laat nog vele namen volgen, die op duidelijke wijze Adleriaanse begrippen naar voren brengen, waaronder Margaret Mead en namen uit de criminologie zoals Pater Noël Maillon.

We staan hier dus voor een **grote paradox**: Een enorme invloed, maar de bron wordt niet erkend. Adler's leer is wat de Fransen noemen "une carrière publique", een open vrij toegankelijke steengroeve waar iedereen wat uit kan halen.

De London Times b.v. schreef bij de dood van Freud: "sommige van zijn termen zijn een deel van het spraakgebruik geworden zoals b.v. "minderwaardigheidscomplex" en 22 jaar later schrijft de New York Times ditzelfde toe aan Jung.

Waarom nu toch bij grote prestaties zo'n verwerping van persoon en werk en zo'n groot, in volle gewetensrust gepleegd plagiaat?

1. Men wordt pas als genie erkend als je iets nieuw-prikkelends wilt publiceren en dit dan nog brengt in perfecte vorm. Adler miste beide (terwijl Freud dit juist formidabel kon).
2. Hetgeen Adler bracht scheen te vanzelfsprekend. Toen het doordrong om als geniaal erkend te worden was dat te laat.
3. Je moest door een enthousiaste school van discipelen gevolgd en gepropageerd worden. Dit had Freud, juist als vervolgd genie, veel beter voor elkaar, terwijl bij Adler het beeld van klein-burgerlijk overkwam en hij bovendien beticht werd van naijverig verrader van de Grootmeester Freud en zijn "leer", de Individualpsychologie geminacht werd als een karikatuur van de psycho-analyse, een psychologie voor Schoolmeesters, huisartsen psychiatrie enz.

Evenals Schopenhauer op filosofisch gebied was Adler met zijn sociale geneeskunde de tijdgeest van de eerste helft van deze eeuw te ver vooruit.

Tot slot besluit dkt. Engelsman met een persoonlijk woord:

"Adler" zei hij "had zo'n wil tot dienen en zo weinig minderwaardigheidscomplex, dat door roem gesust moest worden, dat hij bij een keus tussen grote roem en minder nuttigheid voor anderen òf een miskende, zegen te zijn voor mensen in geestelijke nood, zeker ten volle het laatste zou hebben gekozen.

Korte inhoud van de voordracht:

TOEKOMST VOOR TWEE

van mw. drs. T. Hamer, gehouden op 21 februari '76 te Amsterdam.

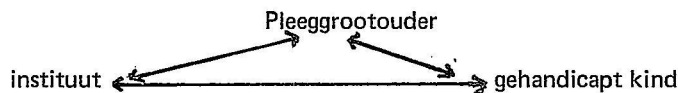
De idee om oudere mensen (vanaf ongeveer vijftig jaar) in te schakelen bij de opvoeding van geestelijk, sensorisch of lichamelijke gehandicapte kinderen, is de kern van de pleeggrootoudergedachte, welke hier zal worden toegelicht.

De achtergrond van deze gedachte berust op het scheppen van een toekomstperspectief voor bepaalde groepen jongeren enerzijds en ouderen anderzijds. Het komt hier op neer dat oudere mensen één of meermalen per week naar een instituut voor gehandicapte kinderen komen om zich gedurende enkele uren intensief bezig te houden met een kind, dat om welke reden dan ook weinig of nooit die individuele aandacht krijgt die het nodig heeft en daardoor t.o.v. de andere kinderen in een nadelige positie verkeert.

Het aantrekkelijke van deze gedachte is dat juist door de extra aandacht van een pleeggrootouder, zo'n kind een verdere kans op ontwikkelingsmogelijkheden meekrijgt en daardoor ook meer levensvreugde in zijn/haar gehandicapt menselijk bestaan. Daarnaast wordt hiermee voor de oudere mens een mogelijkheid geboden zich maatschappelijk dienstbaar te maken in de vrij gekomen tijd na het verlies van arbeids- en gezinstaken, hetgeen zijn gevoel van eigenwaarde ten goede komt.

Daar komt nog bij dat het betrokken instituut door deze contacten met de omringende maatschappij een meer open karakter krijgt en bovendien haar aandacht als gevolg van de beperkte mankracht nu beter kan verdelen over de overige kinderen.

Schematisch gezien ziet het bovengenoemde er als volgt uit.

De pijlen laten zien dat er tussen de betrokkenen een wederkerige invloed kan uitgaan.

Invloed pleeggrootouder op kind: door de ontstane relatie kan 't kind zich meer ontwikkelen en zich wat meer gelukkig gaan voelen.

Invloed kind op pleeggrootouder: door het contact stelt de oudere mens zich weer een doel in 't leven en voelt hij zich weer betrokken bij het maatschappelijk gebeuren.

Invloed pleeggrootouder op instituut: door enkele uren per dag gedeeltelijk de verantwoording voor de opvoeding over te nemen krijgt het instituut meer tijd en gelegenheid zich wat intensiever met de overige kinderen bezig te houden.

Invloed instituut op pleeggrootouders: behalve met het kind raakt de pleeggrootouder ook in contact met allerlei andere, meestal jongere mensen binnen het instituut, wat zijn/haar psychisch welbevinden ten goede zal komen. Daarnaast zal de nodige lichaamsbeweging en de maaltijdvoorziening eveneens tegemoetkomen aan het lichamelijk welzijn van de pleeggrootouder.

Invloed kind op het instituut: als gevolg van het contact tussen pleeggrootouder en kind zal het kind zich ook in de groep anders gaan gedragen; rustiger, opgewekter, meer gediciplineerd al naar gelang de aard van het kind, en daardoor minder aanleiding geven tot moeilijkheden of frustraties.

Invloed instituut op kind: de groepsleiding zal op haar beurt het kind kunnen stimuleren voort te gaan op de ingeslagen weg.

Op de vraag of alleen ouderen/bejaarden hiervoor in aanmerking kunnen komen moeten wij ontkennend antwoorden. In principe kan iedereen, jong en oud, die zich hiertoe geroepen voelt, als pleeg(groot)ouder fungeren. Desniettemin menen wij dat voor een dergelijke contactlegging in eerste instantie aan ouderen moet worden gedacht; jong en oud hebben elkaar immers veel te bieden. In plaats van de ouderen buiten spel te zetten is het van belang de levenservaring, tolerantie en geduld van deze categorie mensen te richten op deze gehandicapte kinderen, die hier juist zo hard aan toe zijn.

Om praktische redenen zal voor het opzetten van een projekt als deze op kleine schaal begonnen moeten worden.

Geïnspireerd door de gunstige ontwikkelingen die zich de laatste jaren in de Verenigde Staten hebben voorgedaan in tehuizen met geestelijk gehandicapte kinderen, zouden wij ook hier de pleeggrootoudergedachte in eerste instantie ontwikkeld willen zien binnen tehuizen met zwakzinnige kinderen.

Wat doet een pleeggrootouder zoal?

Van hem en/of haar wordt gevraagd minimaal één keer per week naar het instituut te komen om zich aldaar gedurende enkele uren uitsluitend bezig te houden met een door hem/haar zelf uitgekozen gehandicapt kind. De bedoeling is dat de pleeggrootouder met het kind alles doet wat een grootouder met zijn kleinkind zou doen, zoals spelen, wandelen, praten, knuffelen, eten geven, naar bed brengen en desnoods een beetje verwennen. Ook zal het voorkomen dat zo'n kind weleens meegenomen kan worden buiten het instituut.

Afhankelijk van de duur en de aard van de relatie tussen pleeggrootouder en het kind, evenals van het ontwikkelingsnivo en/of de specifieke handicap van het kind, kan de pleeggrootouder gevraagd worden bij het kind een bepaalde functie-ontwikkeling te stimuleren, zoals leren grijpen, zitten, lopen, praten, iemand aankijken ...

Veelal wordt aan de pleeggrootouder zelf overgelaten op welke manier dit probleem zal worden aangepakt.

Nadrukkelijk dient gezegd te worden dat hierbij een beroep gedaan wordt op de inventiviteit en creativiteit van de oudere mens. Dat hieruit verrassende resultaten te voorschijn kunnen komen is reeds in enkele eksperimentele situaties gebleken.

Illustreerend waren de woorden van de Amerikaanse hoogleraar Cruichshank in een rede op de "Hartekamp" te Heemstede op 12 mei 1972, welke inhielden dat er altijd en overal wel iemand te vinden is die in dialoog kan treden met een geestelijk, lichamenlijk, emotioneel of sensorisch gehandicapt kind. Het is de kunst deze persoon te vinden, die de relatie, verbaal of non-verbaal aan kan gaan.

Een goed pedagoog weigert te geloven, dat een kind niet te bereiken is en niet uiteindelijk respons zal geven op de uitgegeven signalen. Hij gaat van de veronderstelling uit dat een (diep)zwakzinnig kind reageert op zijn roep, zij het niet waarneembaar, niet zichtbaar voor de buitenstaander. De dialoog is inherent aan de opvoedingssituatie; zonder dialoog is opvoeding onmogelijk, ook bij het zwakzinnig kind. In het laatste geval zal het initiatief steeds weer van de opvoeder uit moeten gaan; deze kan niet op zijn lauweren gaan rusten. Zwakzinnigen tonen in de opvoedingsgemeenschap weinig creativiteit en geïnteresseerdheid.

De pleeg grootouder zal dan ook voortdurend attent moeten zijn, dat hij/zij de verwachtingen niet te hoog spant en enig resultaat pas over langere tijd mag verwachten.

Volledigheidshalve zij hier vermeld dat de pleeg grootoudergedachte niet hetzelfde inhoudt als het reeds enkele jaren funktionerende vrijwilligersbezoek aan gehandicapte kinderen.

Hoewel de pleeg grootouder uiteraard ook op vrijwillige basis zijn/haar diensten verleent ten behoeve van het gehandicapte kind, ligt het aksent hier duidelijk op het komen tot een diepe, betekenisvolle relatie tussen beide. Gestreefd zal worden naar een vertrouwensband, die ten goede komt aan de ontwikkelingsmogelijkheden voor 't kind enerzijds en aan een vreugdevolle en zinvolle derde levensfase voor de oudere mens anderzijds.

Nadrukkelijk dient gezegd te worden dat het nog maar een gedachte is die speelt bij zowel de Nederlandse Federatie voor Bejaardenbeleid als bij het Nationaal Orgaan Zwakzinnigenzorg. Vanuit beide nationale organen is een werkgroep ingesteld om de mogelijkheden na te gaan waarlangs de pleeg grootoudergedachte in ons land gerealiseerd zou kunnen worden. Pas wanneer de resultaten hiervan bekend zijn, kunnen gerichte stappen in deze ondernomen worden.

Een "klein begin" is echter reeds gemaakt. Vanuit de Leidse universiteit werd gestart met twee inrichtingen: "De Hartekamp" te Heemstede en "Het Westerhok" te Monster, resp. met zes pleegouders voor 13 "kleinkinderen en 10 pleegouders, (waaronder één pleeg grootvader) met 10 "kleinkinderen".

Mw. Hamer toonde ons met dia's o.a. ook uit Amerika en een filmpje de resultaten van dit dubbel vreugde brengend geduldwerk. Vooral het filmpje gaf een indruk van het bijna hopeloze begin van "grootvader" om contact te krijgen met zijn pleegkleinzoon en de langzame vorderingen tot een werkelijke relatie in 8 maanden tijd.

Alle respect voor deze ouderen, die hun medemenselijkheid zo in praktijk weten te brengen en voor het initiatief van mw. drs. T. Hamer, die, verbonden aan het Inst. v.d. Rijksuniversiteit te Leiden, voor Nederland de stuwende kracht is achter het pleegouderobject.

De hr. Pijnaker sloot de bijeenkomst met een korte samenvatting: Hij memoreerde dat twee polen duidelijk naar voren kwamen: **islatie contra relatie.**

Vanuit haar werk komt mw. Hamer in aanraking met twee groepen uit de samenleving:

1. de gehandicapten.

Tegen hen bestaan vooroordelen en zij worden meestal weggestopt in inrichtingen. De inrichtingen echter hebben een tekort aan vaste bindingen en een tekort aan affectie met als gevolg dat er geen of moeilijk relaties aangegaan worden.

2. De ouder wordende mens, de gepensioneerde, waarbij mw. Hamer sprak van de z.g. pensioneringsdood: niets meer te doen hebben, niet meer ingeschakeld zijn.

Vroeger bestond dit laatste probleem niet want was er het "groot-gezin" waarin ouderen van-

zelfsprekend opgenomen waren.

Waarom dan de oudere mens met zijn behoefte om zinvol ingeschakeld te zijn en zijn vaak nog overgrote affectie-mogelijkheden niet samenbrengen met het gehandicapte, geïsoleerde, affectie tekort komende kind?

Want: "het zinvol ingeschakeld zijn in het geheel van het bestaande, geeft zin aan het leven" (Carp : sociotherapie) en "Zijn voor de ander en zorg dragen voor de ander is de zin van het leven" (Gabriel Marcel).

Uit het bovenstaande resulteert:

Niet: wij moeten veel doen voor ouderen en gehandicapten.

Wel: wat kunnen ouderen en gehandicapten voor elkaar doen.

In China kennen we de "huizen van respect" waar men bij de ouderen/wijzen komt om raad/ advies.

In India worden de ouderen ingeschakeld in/betrokken bij het samenlevings-functioneren.

Margaret Mead concludeert : wij missen de invloed van de oudere mensen.

Dus: integratie ouderen-gehandicapten is gezonder.

Plan: Pleeg grootouders.

Tegen grootouders bestaan **vooroordelen** : knorrig, zeurderig, seksloos, parasieten. Hun zelfbeeld/mening is veelal negatief getint. De zin van het leven zien ze vaak niet meer. Gevolg : depressief, apatie, psychosomatische klachten, versneld verouderingsproces.

We brengen hen in contact met kinderen die hen nodig hebben.

Gevolg t.a.v. de zin van het leven:

- men wordt weer ingeschakeld in het geheel van het zijnde
- men kan zijn voor de ander
- men kan uiting geven aan zijn gemeenschapsgevoel
- men kan zelf weer verantwoordelijk zijn.

Gevolg: t.a.v. zelfbeeld : mijn bestaan heeft zin, ik ben zinvol (mening positief)

Gevolg t.a.v. levensstijl : men gaat zich interesseren voor de omgeving

: men gaat weer iets doen voor anderen, zich inschakelen voor anderen.

Gevolg: men wordt/blijft geestelijk vitaal; men wordt/blijft lichamelijk vitaal.

Andere kant van de zaak:

Het geïsoleerde kind gaat groeien, krijgt **zin in** het leven en gaat het leven zinvol ervaren als er aandacht, affectie gegeven wordt (de behoeften-hierarchie zoals Maslow die noemt).

Door dit project bewerkstelligt men dus een **werking naar twee kanten** :

1. De oudere ervaart weer **zin van het leven** en **zin in het leven**.
2. Het kind krijgt zin in het leven en gaat psychisch groeien.

Concluderend:

Zoals alom bekend is het grootste gebod dat van de liefde. Dat is de kern van de psychotherapie in al zijn vormen en ook het wezen van dit project.

KINDEREN IN DE WESTERSE SAMENLEVING EN FAALANGST

Verslag van de voordracht van mw. W.M. Nijkamp, ex-ped. medew. Mij. tot Nut van 't Algemeen. gehouden op 20 maart 1976 te Amsterdam.

De faalangst is, zegt mw. Nijkamp, momenteel in de Westerse en vooral Nederlandse samenleving een werkelijke bedreiging voor de gehele geestelijke volksgezondheid, want is een vorm van ONZINDELIJK DENKEN.

Faalangst wordt n.l. opgevat als een soort ziektem die een alibi geeft voor eventuele tekortkomingen t.a.v. examens, proefwerken etc.

Faalangst is zogezegd een term van deze tijd; maar Adler, die weliswaar niet het woord faalangst heeft uitgevonden (vooral niet te verwarren met Freund's "Fehlleistungen") sprak over "Schijndomme kinderen", in onze tijd SUB-PRESTEERDERS (onderpresteerders) genoemd.

Faalangst is de onbewuste angst om fouten te maken, en wordt meestal TE LAAT manifest, n.l. wanneer het kind vergelijkende prestaties moet leveren in de schoolwereld. We spreken niet van faalvrees, omdat vrees een reëel bang zijn van iets is.

Angst echter is vaag, is een stemming, voortkomende uit diepere lagen der persoonlijkheid en hangt vaak samen met onverwerkte- of onnodige en opgedrongen schuldgevoelens.

Examenvrees is reëel: je bent bang dat je zakken zal, niet aan de normen voldoet, dat je je gezicht verliest enz. Vrees is benoembaar.

Faalangst is duidelijk ANGST en heeft haar wortels in HET EERSTE LEVENSJAAR, blijft vaak onbewust, beïnvloedt de gehele habitus en kan tenslotte manifest worden in de examenvrees.

Het manifest worden van de angst kan, merkwaardig genoeg, bevrijdend werken. Immers in 't algemeen krijgt men te horen dat men zich maar moet verzetten tegen die vage ondefinieerbare onlustgevoelens, die door de verborgen angst opgeroepen worden, maar bij een vrees voor het een of ander is er al gauw medewerking te verwachten, dan is het: "ja dan moeten we zien of daar iets aan te doen valt" en wordt er een raad zus en een raad zo gegeven. Menigmaal wordt dan ook het panisch gevoel, de faalangst, opgehangen aan het schoolwerk, proefwerk, examen, sollicitatie, overplaatsing enz. enz.

Reeds bij heel jonge kinderen is dit omzetten van angstgevoel in een meer vastere vorm "een vrees voor" werkzaam.

Voorbeeld: Een kleuter die klaagde over "zo bang voor de boze wolf" uit het spelletje "Roodkapje waar ga je heen?" bleek een broertje te hebben gekregen, dat ze niet accepteerde. De onbewuste schuldgevoelens werden op de vrees voor de wolf overgebracht, waardoor dit gespannen kind zich in de klas vrijer begon te gedragen (de vage angst was vastgezet op een object).

Wanneer een kind het onbehagelijke min of meer onbewust blijvende vage gevoel heeft van "ik zal wel tekort schieten" dan weten we welk mechanisme het kan hanteren n.l. het wordt dub-presteerder, het wordt schijndom, of het zoekt een "Nebenkriegschauplatz": gaat dus z'n werkelijke taak ontduiken en zich uitsloven voor iets dat helemaal niet zo belangrijk is.

De tragiek in de westerse samenleving is dat het succes op school voor een groot gedeelte beslist over het latere lot, over de positie in de maatschappij, over de status. De "selfmade man" komt (voorzichtig gezegd) lang niet zoveel meer voor dan vroeger.

De faalangst heeft haar wortels in het eerste levensjaar. In die tijd, waarin het kind volkomen hulpeloos en afhankelijk is en nauwelijks beseft dat het bestaat, worden er zeer vele vergissingen gemaakt door de volwassenen, bijv. de ouders.

Mw. N. spreekt nadrukkelijk van "vergingingen" en niet van "fouten". Bij "fouten" legt men de schuld op schouders van mensen, die volkomen te goeder trouw meenden dat ze het goed deden.

Vergissingen worden gemaakt t.a.v. de fundamentele, essentiële behoeften van het kleine kind:

1. T.a.v. de behoefte aan koestering, acceptatie (to belong to), rust en regelmaat en een rustig tempo.
2. T.a.v. de mogelijkheden en begrenzingen van het kunnen (te hoge of te lage eisen).

3. T.a.v. de eisen, waarvan de opvoeders in twijfel verkeren: **MOETEN** ze, **MOGEN** ze of in ieder geval **MOGEN** ze **NIET** gesteld worden.

Hier geldt: niet generaliseren, maar aanpassing van elk kind afzonderlijk in de situatie, waarin het verkeert.

Voorbeeld: Aan de eis, al het overhoop gehaalde speelgoed op te ruimen kan een twee-jarige niet voldoen, al weet het best dat er opgeruimd moet worden. In dat geval kan de opvoeder zeggen: „ik help je, begin maar vast” of iets dergelijks.

Zo zijn er allerlei eisen waaraan een kind in feite niet kan voldoen, zodat er in het kort gesteld kan worden dat **de toestand van de lichamelijke en neurologische ontwikkeling op een gegeven moment bepaalt essentieel de mogelijkheden van aanpassing, leren en gedrag.**

Een kind moet neurologisch een bepaalde rijpheid hebben gekregen om b.v. zindelijk te kunnen worden, de rechter hand te kunnen geven, zich allerlei vaardigheden eigen te maken enz. **zonder over-spanning, zonder kans op falen, zonder een kiem van faalangst te leggen.**

Vooraf in de eerste levensjaren komt er zo'n breed gebied van de persoonlijkheid tegelijk in ontwikkeling, dat het onrechtvaardig is kinderen in deze fase met elkaar te vergelijken. De conclusie luidt derhalve dat de opvoeder zich zal moeten aanpassen aan de mogelijkheden en begrenzingen van het kind en niet omgekeerd.

In het eerste geval scheidt men vertrouwen bij het kind en in het tweede niet. Het kind kan dit weliswaar niet zeggen maar voelt of ondergaat het destemeer. Het is een onbewust proces, waarop **DE FAALANGST** al dan niet kan stoelen.

We moeten het kind dus de verzorging en koestering geven die het aanvankelijk nodig heeft, zijn kinderlijk gedrag en onhebbelijkheid accepteren **EN HEM HET PERSPECTIEF TONEN DAT HET OOK ANDERS KAN.** Deze lijfspreuk, afkomstig van Adler helpt ook onszelf, wanneer we in een probleem vastgelopen zijn. Het benaderen van een andere kant werpt dan nieuw licht op de zaak. (De Bono: "Das spielerische Denken").

Hoewel het voor liefhebbende ouders en welmenende opvoeders een natuurlijke zaak lijkt, blijkt het in onze huidige samenleving evenwel niet zo eenvoudig te zijn.

Er zijn vele nerveuze en ongeduldige mensen, die met wrevel, met woede of zelfs met lichamelijke straf reageren als een kind zich naar zijn aard gedraagt.

Voorbeeld: Moeder, met zonnig kindje op dagelijks tramritje, weet haar iedere dag opnieuw te frustreren. **Dán** had het niet mogen staan, **dán** niet zus of zo zitten, **dán** niet met die meneer mogen praten enz. enz. Elke ochtend eindigde het ritje met tranen.

Andere moeder met 8 mnd. oude baby die moeders beurs pakt met de glinsterende beugel, waarop de zon schijnt. Afpakken - herhaling - "ik heb het je toch gezegd" - tenslotte draai om de oren.

Het grote probleem bij deze inadequate reacties van volwassenen is **DAT HET KIND NIET WEET WAT HET FOUT DOET.**

Er zijn nog meerdere punten aan te wijzen in onze samenleving, die schadelijk blijken voor de ontwikkeling van het kind. Er zijn bv. veel jonge ouders, die de bereidheid missen eigen belangen achter te stellen bij de belangen van het kind. Er wordt dan niet gevraagd of hun kleintje toe is aan een kleuter- of peutergroepje, het wordt er eenvoudig heen gebracht. Andere ouders moeten zo nodig ergens heen en hun kind wordt uren vastgebonden in een autostoeltje; en **dát** op een leeftijd waarop zijn ontwikkeling (ook de verstandelijke) afhankelijk is van beweging! Als het kind het dan later op school niet goed doet zou het misschien terug te brengen zijn op dat autostoeltje.

Natuurlijk zijn er excuses: te klein behuist, te hoge huur (moeder moet werken), huizen te gehorig, statussymbolen, maar onze maatschappij werkt eraan mee dat het kleine kind voortdurend het gevoel krijgt: "hé, ik schijn iets te doen wat niet mag", maar niet weet wat dan wèl. Dit alles gebeurt in de **EERSTE LEVENSJAREN**, waarin ervaringen worden vastgelegd die zijn levens-, zijn zelfvertrouwen en zijn vertrouwen in de andere mens in de kiem kunnen smoren. Tegelijkertijd wordt de kiem gelegd voor de **FAALANGST** doordat ouders in hun reacties inconsequent,

onbeheerst, inadequaar zijn, wat het jonge kind, dat geen oorzaak en gevolg kan zien, in verwarring brengt. Pas tussen 2¹/₂ en 3 jaar kan het een relatie leggen tussen zijn handeling en het resultaat. Tot dat moment is het kind uitsluitend aan het experimenteren met zijn ervaringen en relaties, maar de volwassenen realiseren zich dat niet.

Voorbeeld: een kind wil water drinken, breekt een keukenkopje. Moeder vindt het helemaal niet erg. Een paar dagen later breekt het een kopje van het beste servies ... zwaait er wat.

De ene keer gooit het een glas water om ... niet erg; volgende dag is het de chocola ... zwaait er wat. Het verschil ontgaat aan het kind.

Bij veelvuldige herhalingen echter wordt het kind bang voor straf of verwijt, wat kan uitmonden in een habituele geremdheid.

Als individualpsychologen weten we immers dat diezelfde ongelukjes voorkomen omdat het kind die narigheid a.h.w. naar zich toe haalt **DOOR ZIJN INNERLIJKE ONZEKERHEID**.

HOE ZIEN DE OUDERS HET KIND? Dit is de kardinale vraag t.a.v. het ontstaan van de faalangst in de eerste levensjaren.

1. Zien zij het als een **wezen met een eigen individualiteit** en het recht die te ontwikkelen onder hun leiding, die rekening houdt met de ind. mogelijkheden en grenzen, dan bestaat er weinig kans voor een ernstige vorm van faalangst, omdat zij het kind toestaan zichzelf te zijn en fouten te maken.
2. Zien zij het kind als **liefdes-object**, waaraan zij hun eigen behoefte aan liefde kwijt willen (kunnen); dan is er sprake van een emotionele band, die niet getuigt van common sense. Iedere fout of wangedrag van het kind zal de ouder kwetsen in zijn eigenliefde met het fatale gevolg.
3. Zien de ouders het kind als **opvoedingsmodel**, dan staat hun een doel voor ogen waar zij het kind heen willen sturen en waaraan het zal moeten beantwoorden; vaak tegen de eigen mogelijkheden van het kind in.
4. Wordt het kind uitsluitend **gewaardeerd wegens zijn prestatie**, wordt het kind geaccepteerd of niet (kan hij nog niet zitten? is hij nog niet zindelijk? kan hij nog niet zelf eten enz. enz.).

Deze onbewuste houding der ouders is van fundamenteel belang. Wordt het kind de kans gegeven te beleven dat "het er bij hoort", dat zijn ouders voor hem op de bres staan, rekening houden met zijn behoeften, hem zijn kansen geven zichzelf te kunnen zijn, dan geven zij het ook de moed zelf te experimenteren en fouten te maken. Adler zegt: "Fouten maken is om van te leren" - en het kind leert het zinvolle van fouten maken kennen als een leermiddel, zoals Adler het ook heeft bedoeld.

Veel volwassenen, zelf behept met faalangst, hebben het gevoel dat eigen tekorten aan de kaak gesteld worden als hun kind een fout maakt en zijn daarom uitermate intolerant ten aanzien van het falen van kinderen op welke leeftijd dan ook. Het gevolg is dat deze kinderen (en dat zijn er heel veel) emotioneel in de kou staan. Een kind weet niet wat van hem verwacht wordt en voelt zich onzeker.

Ook de volwassene kent deze gevoelens wanneer hij zich in nieuwe situaties bevindt, maar hij kan zijn situaties kiezen. Een kind kan dat niet en voelt een vaag, niet te beschrijven onlust of angst om niet aan de verwachtingen te kunnen voldoen.

Het zou voor de hand liggen een kind op zijn gemak te stellen en waardering, goedkeuring en genegenheid te uiten. Maar wat zien we gebeuren?

De ouder/opvoeder zegt: "dat heb je fijn gedaan, maar

Het kind duikt in het zwembad. De vader zegt: "Nou, jij kan goed duiken, maar denk er aan dat je niet zo plat terecht komt".

Het kind komt thuis met een goed rapport ...", maar wat doet die zes daar voor schrijven"? enz. Iedereen bezondigt zich eraan, al menen we soms van niet.

En de goed opgeleide kleuterleidsters? die toch zeker niet?

Komt een kind bij juf met een vlug gemaakte tekening, ziet er leuk uit. Juf denkt: "is hij nu al klaar? Wat moet hij nu weer gaan doen?" en ze zegt: "Leuke tekening zeg, maar vind je de lucht niet wat leeg?"

Nu moet er weer een vogeltje in. Het - is - nooit - goed.

Veel jongeren tegenwoordig nemen het niet meer en lopen weg. "ik heb er genoeg van altijd weer te moeten horen dat ik het niet goed genoeg doe."

Andere ouders zijn provocerend, en geven van begin tot eind aanwijzingen om het fouten maken te voorkomen. Hier geldt (wat Adler heeft gezegd) dat **VERWENNEN EN VERWAARLOZEN IN DEZELFDE SFEER LIGGEN**, want het kind komt niet tot zelfstandig denken, handelen en oordelen.

Weer andere ouders menen op te voeden door misprijzingen te tonen over tempo, onvolledigheid enz., doch dit bevordert de faalangst in hoge mate,

Heel erg is ook: **het z.g. tonen van verdriet**. ("... dat is nu toch zó teleurstellend voor me") want dit wekt verlamme schuldgevoelens in de hand; en natuurlijk zijn **het kleineren, het sarcasme en het kind verwerpen**, ervaringen waardoor kinderen slecht of helemaal niet tegen het leven opgewassen zullen zijn. Zij kunnen zichzelf niet zijn, geen initiatief ontwikkelen, en zich niet in eigen tempo oefenen. Heel veel kinderen zijn "ja-maar" kinderen dwz. kinderen met faalangst, die permanent onzeker zijn.

Opvoeders zullen zich moeten afvragen welk doel zij voor ogen hebben.

1. Is het doel het kind te trainen voor het leveren van prestaties (motorisch, emotioneel, intellectueel) dan ligt hier, hoe goed bedoeld, toch de wortel van de faalangst.
2. of is het doel het kind te trainen tot zelfstandigheid, tot zelf doen, met vallen en opstaan en daarvan genieten, dan is de kans van falen minimaal omdat het kind leert, dat een fout te corrigeren is.

Adler leerde, dat we als een kind zich over de gehele linie negatief en zich één keer positief gedraagt, daarover de vlag moeten uitsteken en **OVER DE REST ONZE MOND MOETEN HOUDEN**. Want door de vlag uit te hangen voor die éne keer dat het hem lukte zich aangepast te gedragen, wordt hem de moed gegeven het nog eens te doen - misschien een beetje langer en zo verder.

Hier geldt bij uitstek wat Adler bedoelde met het moed-trainings complex, waarvan hij zegt dat elke handeling (bewust of onbewust) die verwacht of onverwacht succes sorteert **prikkelt tot nieuwe oefening**.

Hoort het kind echter niets anders dan vermaningen, dan weet hij het wel hoe het niet moet, maar blijft in het onzeker ("wat willen ze dan ???") en men kweekt een ongelukkige jeugd. Conclusie: Het kind kan zijn persoonlijkheid en zijn talenten slechts dan onbevangen en onbelemmerd ontplooiën wanneer het door zijn omgeving in iedere fase van zijn ontwikkeling de gewenste prikkels krijgt tot liefhebben, tot oefenen en tot fouten mogen maken om die te kunnen corrigeren en vooral als het in staat wordt gesteld zichzelf te zijn. Met Jung sprekend: zijn individuatie te bereiken d.i. als goed geïntegreerde volwassene te gaan functioneren.

Mw. Nijkamp eindigde met het volgende geestige typerend gedichtje:

Passing the buck.

The college professor says -

*"Such rawness in a student is a shame,
But high school preparation is to blame".*

The high school teacher remarks -

"From such youth I should be spared:

They send them up so unprepared."

The elementary teacher observes -

"A tenant for the dunce's stool :

Why was he ever sent to school?"

The Kindergarten teacher whispers -

"Never such lack of training did I see!

What kind of person must the mother be?"

The mother replies -

"Poor schild! But he is not to blame

His father's people - they are all the same."

Glenn Seeley

Boeker ter aanbeveling:

"Goed verstand, slechte prestaties" door Dr. Benjamin Fine
Contact N.V., Amsterdam

"Wij maken onze kinderen ziek" door Dr. B. Schücking
Bos & Keunig, Baarn.

**INTERNATIONALER KONGRESS
FÜR INDIVIDUALPSYCHOLOGIE TE MÜNCHEN
van 29/7 - 3/8 1976**

Ongeveer 600 mensen waren bijeen in een der zalen van het "Kongress-Zentrum Messengelände". Naast de speciale afgevaardigden uit Oostenrijk, Frankrijk, Duitsland, Engeland, Griekenland, Israël, Italië, Nederland, Zwitserland, Canada en de Verenigde Staten waren er zeer veel belangstellenden.

De "deutsche Gesellschaft für Individualpsychologie" heeft een zeer interessant, maar naar onze begrippen wat overladen programma samengesteld. Per dag waren 5 à 6 lezingen gepland, één avond een symposium en één avond een demonstratie.

Vooraf de demonstratie van een levensstijl, gehouden door Dr. Bernard Schulman maakte grote indruk op de aanwezigen.

Het symposium ging over de vraag of Ind. Psych. als een diepte-psychologie beschouwd kon worden. Hierover bestond geen eenstemmigheid. Vooral de Duitsers vonden o.a. uit pragmatische overwegingen de term diepte-psychologie belangrijk. Dit mede omdat de therapeuten in hun land moeilijkheden ondervonden hun werkzaamheden officieel erkend te krijgen als ze geen dieptepsychologen zijn.

Speciaal de Nederlandse aanwezigen sprak de lezing van ons lid Theo Schoemaker uit Züntersbach over "Individualpsychologische Groepstherapie bij volwassen stotteraars" bijzonder aan.

Voor velen van ons was het een belevenis om oude getrouwe Individualpsychologen, die we van andere congressen kenden, weer te ontmoeten.

In het "Zeitschrift für Individualpsychologie" zullen t.z.t. de referaten gepubliceerd worden.

Het volgende Internationale congres zal in 1979 te Zürich worden gehouden.

B. van Vollenhoven-Alt
B.J.M. Strobosch-van Duijne.

GEHOORD OP HET CONGRES.

Tijdens de onafgebroken woordenstroom van de rad sprekende Italiaanse afgevaardigde stopt deze even en vraagt om een glaasje water.

De duitse tolk verzucht dan : "Gott sei Dank, er ist auch Mühe".

JAARVERSLAG KURSUS 1975/76

56 kursisten schreven zich in voor het 1e kursusjaar.

Hiervan namen 29 kursisten deel aan het tentamen.

Er slaagden 24 kandidaten, 1 werd afgewezen, 2 mogen een herkansing en 2 kandidaten moeten nog een werkstuk inleveren.

Het tweede jaar begon met 28 kandidaten, 14 deden examen met goed gevolg en één kursist doet in september examen.

De beroepen van de kursisten waren:

maatschappelijk werker(ster), leraar, ambtenaar, huisvrouw, onderwijzer(es), verpleegkundige, groepsleider(ster), kleuterleidster, bejaardenverzorgster, vormingsleidster, secretaresse, ortho-pedagogisch medewerkster, directrice.

Door de heer Von Sassen werd een vervolgcursus over "Kommunikatie" gegeven (11 deelnemers).

RECTIFICATIE DATA BIJEENKOMSTEN

18 september 1976

16 oktober 1976

13 november 1976

22 januari 1977

26 februari 1977

26 maart 1977

S.T.I.P. (Stichting voor toepassing van de individualpsychologie) komt in haar tijdschrift "Opvoeding en Zelfopvoeding" met een interessant artikel: "Hoe wordt ik mijn beste vriend" vertaling van "How to get along with oneself" of "Wie man mit sich selbst zurechtkommt" van Rudolf Dreikurs overgenomen uit "Impulse".

Enkele aanhalingen:

I. *Iemand kan zich schuldig voelen voor iets wat hij gedaan heeft. Hij merkt niet dat hij steeds, als hij zich bezig houdt met dat wat hij in het verleden verkeerd deed, enkele plichten van dit ogenblik niet onder ogen wil zien.*

SCHULDGEVOELENS, ZOALS WIJ DIT ZIEN, ZIJN UITING VAN GOEDE BEDOELINGEN, DIE WIJ NIET HEBBEN. Het zijn voorwendsels of uitvluchten.

II. *Wij zijn zo bang fouten te maken, omdat we geloven dat iedere fout ons vernedert en ons bewijst dat we een mishukking zijn.*

DE GEDACHTE AAN EEN VERNEDERING KOMT ALLEEN OP IN HET HOOFD VAN IEMAND, DIE ZICHZELF VERNEDERD VOELT.

MEVR. M. HEYLIGERS-v.d. SIJP 85 JAAR

Kennen we haar nog, de mede-oprichtster van de Werkgemeenschap en de stimulerende drijfveer voor de cursus in de eerste jaren, erelid van de Werkgemeenschap?

Alleen voor leden die langer dan een 20-tal jaren lid zijn zal dit berichtje een warme herinnering oproepen.

We brachten haar namens de Werkgemeenschap een bloemetje en vonden haar in een gezellige kamer bij één van haar kinderen temidden van kinderen en kleinkinderen en genietend van de prille ontwikkeling van haar eerste achterkleinkind.

Ondanks het feit dat ze naar ze zei wat moeite heeft met haar geheugen toonde ze nog frisse belangstelling in alles wat de Individualpsychologie aangaat.

Ze vroeg ons haar dank voor de bloemen over te brengen en wenste onze Werkgemeenschap alle goeds toe.

L.M.C. Richard-Stuurman J.H. Richard.